

ВЕЛИКИЙ НАУКОВИЙ ПРОЄКТ

ОЛЕКСАНДР КРАСОВИЦЬКИЙ

ХАРКІВ

20 РОЗМОВ ПРО НЕЗЛАМНІСТЬ

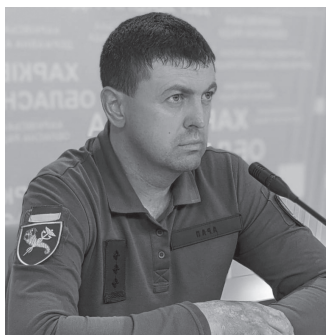

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2025

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Володимир АРАП

начальник Харківського обласного ТЦК
у 2021—2023 рр.

Я народився 13 жовтня 1974 року в селищі Велика Новосілка на Донеччині. Це на кордоні з Запорізькою і Дніпропетровською областями — сільськогосподарський район, не шахтарський.

У 1991 році вступив до Вольського вищого військового училища тилу у Саратовській області (на той час СРСР). Навчався на начальника продовольчої служби. Наш набір був останнім, були студенти зі всього радянського союзу. Коли в серпні стався путч, прибалти¹, які вступили на перший курс, зібралися і дружно виїхали назад у свої країни. Жоден з них не продовжив навчання в росії, але вони були єдиними, хто поїхав.

¹ Радянська назва жителів країн Балтії — Латвії, Литви та Естонії.
(Тут і далі — прим. ред.)

На другому курсі росіяни почали хитро і єхидно агітувати нас підписати контракт, згідно з яким після завершення навчання ти повинен був п'ять років прослужити у збройних силах рф. 80 відсотків курсантів з інших країн підписали ці контракти, бо були мотивовані грошима. До прикладу, на той час курсант отримував 60 тисяч рублів стипендії, а ті, хто підписав контракт, отримували 260 тисяч рублів, плюс — тринадцяту зарплату в розмірі трьох місячних окладів. Тоді за тринадцяту зарплату можна було купити відеомагнітофон. Росіяни зробили все, щоб максимально загітувати людей залишитися в їхніх збройних силах.

Я цей контракт не підписував. Через те на випускному виникла така ситуація: тим, хто не підписав контракт, не видали форму. Така дрібна помста. У той час росія перейшла на нову форму, іншого кольору. На наших викладачах — полковниках — була форма з дорогущого матеріалу, і вона стала неправильною. Ми були у гарних стосунках з викладачами, навіть з деким товаришували, і один з них мені говорить: «Вова, я тобі дарую цю форму, забирай». І я в полковничій формі стояв з лейтенантськими погонями на випускному.

Насправді тоді не було жодних протистоянь, ми всі товаришували, зі слізьми прощалися з тими, хто їхав. Ми ж чотири роки в одній казармі прожили. Але я вирішив повернутися в Україну. Приїхав за розподілом в 1995 році у Міністерство оборони в Києві й мені пропонували посади, які були в Україні.

Одразу я потрапив у Маріуполь. Там на той час була бригада ППО, купа дивізіонів, комплекси 75, 125, С-200, які прикривали Азовське узбережжя: Бердянськ, Юр'ївка, Гурзуф та сам Маріуполь. У 1999 році це все почали скоро-

чувати, а коли під час навчальних стрільб збили літак над Чорним морем з комплексу С-200², то прийшла команда і С-200 порізати.

У 2002 році нашу військову частину скорочували й сказали: або ви отримуєте квартири в Маріуполі й ми вас звільняємо, або ви самі собі шукаєте місце для проходження служби. Тоді я був капітаном, мав проблеми зі здоров'ям, тож перейшов у систему військкоматів.

Чотири роки я був заступником військкома з мобілізації в Мар'їнському районі. А в кінці 2005 році мене призначили військкомом мого рідного Великоновосілківського району. До 2015 року я там проходив службу, а в грудні 2015 року для всіх військкомів з Донецчини та Луганщини провели ротацію і відправили в інші області. Так я опинився в Харкові.

* * *

З приходом до влади Януковича ми все ще не бачили в росії ворога. Нам розповідали про братні народи, хоча на ділі відбувалось інше. У нас тоді в Донецькій області прибрали військові частини. Лишили тільки військову частину нацгвардії, яка розташовувалась у Донецьку.

Це зараз ми розуміємо, для чого все робилося, а тоді це здавалося плановим. У нас же була величезна танкова дивізія, яка стояла в Артемівську³, її ж ліквідували. Скорочували саме бойові військові частини, частини ППО прибирали. Скоротили нашу Маріупольську бригаду ППО, яка охороняла все узбережжя Азовського моря. З приходом міністрів

² 4 жовтня 2001 року над Чорним морем зазнав катастрофи літак Ту-154 авіакомпанії «Сибір», який виконував рейс Тель-Авів — Новосибірськ. Загинули всі 66 пасажирів та 12 членів екіпажу.

³ Стара назва. З 2016 року — Бахмут.

оборони, таких як Саламатін, Лебедєв, робилося все для того, щоб скорочувати армію і військкомати в тому числі.

Під час першого скорочення прибрали 50 відсотків військкоматів. Під час чергового скорочення у 2012 році військкомат третього розряду, в якому я тоді проходив службу, скоротили так, що залишився я — військком і дві цивільні жінки. Зараз людей стільки, що вони не вміщаються у кабінетах, і все одно не встигають всю роботу виконувати, бо доводиться робити те, що ми не робили у той період.

Потім непридатних до військової служби в мирний час, обмежено придатних у воєнний час знімали з військового обліку.

У 2014 році, коли почалися військові дії на Донеччині, ми навіть не могли укомплектуватися людьми. Роботу доводилося проводити втриох. Під час перших трьох хвиль мобілізації з Донецької та Луганської областей людей не брали, ми лише шукали охочих і відправляли до інших областей. А вже з четвертою хвилею ми трохи доукомплектувалися до нових штатів, та почали проводити мобілізацію.

* * *

У Харкові спершу я був військкомом Дзержинського району (колишня назва Шевченківського району, — *прим. ред.*). Тоді вже були нові штати і ми набирали людей на роботу. Були заступники, начальники відділів, помічники... Було з ким працювати, кому ставити задачі й кому їх виконувати. Хоча з 2016 року акцент робився на контрактну службу і строкову. Строковиків двічі на рік призивали і вони не потрапляли в район проведення антитерористичної операції. А контрактники за одним з пунктів контракту зобов'язані були щонайменше рік провести в зоні АТО

(ООС). Тобто вони про це знали і для них це було не новою.

Навіть в ті роки держава не займалася агітуванням, не проводила заходів з масового залучання людей на службу. Все було спущено на низи, на військкомати. Десь у 2012 році були створені територіальні центри комплектування, і саме вони при військкоматах займалися агітуванням на контрактну службу. Вони себе не виправдали і десь через рік їх прибрали. Все виконували військкомати. У кожному з них було відділення призову, рекрутингу, які займалися агітацією, виконували роботу, спільну з військово-навчальними закладами, які проводили дні відкритих дверей. У нас були свого роду плани, згідно з якими ми мусили вести постійну методичну роботу з випускниками одинадцятих класів, щодо вступу, до вищих військових навчальних закладів та дев'ятих класів — у сержантські коледжі.

У 2020 році мене призначили заступником Харківського обласного військкома з територіальної оборони. Якраз відбувалося реформування системи військкоматів і перехід на територіальні центри комплектування. Почали приділяти увагу питанням територіальної оборони, проводити збори резервістів. В кінці 2021 року був створений окремий вид ЗСУ — Сили територіальної оборони (раніше ТРО входила до складу сухопутних військ), тоді і забрали ці функції з військкоматів і передали управлінню Сил територіальної оборони.

З кінця жовтня 2021 року я був призначений на посаду начальника Харківського обласного ТЦК. У кінці 2021 року — на початку 2022-го ми комплектували батальйони територіальної оборони. Тоді розподіл території області був поділений на райони, під кожен район був створений окремий батальйон тероборони, який входив до складу

нашої 113 бригади ТРО. І нам потрібно було набрати організаційне ядро бригади — від командира батальйону, заступника і до основного кістяка.

Наприкінці грудня 2021 року ми це організаційне ядро формували у стані «бігом-бігом», кожен батальйон шукав собі місце під дислокацію, розгортання. Але у війну вони входили, грубо кажучи, «голими», у них ще не було ані своїх рахунків для фінансування, ані речового майна, ані інвентарю. Коли почалася окупація території області, з Куп'янська та Чугуєва підрозділи ТРО встигли евакуюватися. В Ізюмі вони були залучені до оборони міста, де прийняли бій. На жаль, є загиблі та досі є безвісти зниклі хлопці. Проте, коли ми почали у перші дні мобілізації комплектування підрозділів, ми ж, власне, і почали з комплектування ТРО: 113 бригади, її батальйонів, а також наших харківських підрозділів: 92 бригади, нацгвардії, (військових частин 3005, 3017) прикордонників, підрозділів ППО.

Перед повномасштабним вторгненням вже у багатьох було передчуття, що щось насувається. Ми як могли заспокоювали себе та всіх навколишніх, щоб не було жодної паніки, виконували свою роботу. За тиждень до повномасштабної війни ми відправили на збори резервістів певну кількість людей, які поповнили потім 92 бригаду. Відбувалися постійні збори силовиків під керівництвом пана Дудіна (Роман Дудін — екскерівник СБУ Харківщини, звинувачений у держзradі, — *прим. ред.*). Він розповідав, що у нас все під контролем. Навіть на останній нараді, всіх запевняв, що все буде добре.

* * *

А на ранок все почалося. Нас знову зібрали в СБУ. Нарад не було, натомість був повний хаос. Побули там трохи

і роз'їхалися по своїх структурах. Робочий день як розпочався 24 лютого, так кілька діб і не припинявся. Був великий потік людей. Люди йшли і йшли, ми їх без зупинки цілодобово приймали, оформлювали, комплектували по командах, розвозили по підрозділах. Нашим основним завданням було — постачання ресурсів до військових частин.

Всі військкомати з боку Чугуєва, Куп'янська прибули до Харкова. Вони встигли виїхати. Секретні документи ще раніше були підготовлені до знищення. Щось, що мало матеріальну цінність, вдалося вивезти, а що не вийшло — десь закопували, по підвалах ховали. У Лозовій, Нововодолазі та Краснограді (з 2024 року Берестин) робота продовжувалася без зупинок, на них було зосереджено все навантаження. В Ізюмі також працювали, доки ситуація дозволяла. Коли стало неможливо там працювати, військкомати перемістилися у бік Барвінкового.

Коли росіяни заходили на околиці Харкова, ми перебралися до Нової Водолаги та Краснограда (Берестина), щоб там приймати людей оформлювати та направляти їх до частин. Процес не можна було зупиняти, ми й на день його не зупиняли. Харківська область жодного дня не зупинила проведення мобілізації. У військкоматах Харкова сиділо по кілька осіб, які збирали людей біля військкоматів, зустрічали тих, хто пішки приходив, бо транспорт в місті ж не працював, тих, хто приїжджав власним авто. Але, щоб не робити скупчення людей біля військкоматів і не ризикувати потрапити під авіаобстріл, ми назначали місця зустрічей. До прикладу, біля супермаркетів «Восторг», «Клас» та ін. Збирали людей там, наші військовослужбовці своїми бусиками чи автомобілями вивозили чоловіків у Нову Водолагу, де ми оформляли їх і відправляли автобусами до військових частин.

На момент початку війни у нас був великий вибір, куди відправити людей. Проте, у нас теж є певні плани, за якими ми повинні комплектувати військові частини, наряди, які ще мали до війни. Для оформлення кожної людини, потрібно було створити іменні списки, а в нас навіть лікарів не було в місті, які б медкомісію проводили. «Скарги є?», «Скарг немає!» — ось так все відбувалося. Люди приходили вмотивовані, але все одно потрібно було записати усіх в облікових даних, бо пройде час і людина скаже: «Я воював, а жодних документів немає».

Ділили цих людей на групи, команди і відвозили у певний час до пунктів збору військових частин. Вони приймали цих людей за іменними списками. Дуже кропітка робота по кожній людині проводилася. Кожному мали зробити офіційний запис, видати військовий квиток (в кого не було).

Були люди, старші за 60 років, які добровільно йшли воювати. Щоправда, згодом приходили й просили оформити їх, але у нас мобілізація до 60 років, ми ніяк не мали права це робити. Були й молодші за 27 років, тоді коли ми мали право мобілізувати від 27 до 60 років. Молодь мобілізували, особливо тих, хто казав, що з окупованих районів, бо не було змоги перевірити. Молоді призовники мали змогу йти служити за контрактом. У нас був окремий відділ, який займався призовом і зараз займається призовом на контракт. Ми знаходили охочих, проводили відповідну агітаційну та роз'яснювальну роботу, формували списки, надсилали у Київ, там збирали інформацію про контрактників з усієї країни і раз на місяць нам надсилали поіменні списки тих, кого потрібно було відправити у відповідні навчальні центри. Там вони два місяці вчилися, тренувалися, і звідти їх розподіляли по частинах.

У нас ввели роту охорони до штату. Вона була залучена до заходів мобілізації, залучалася до охорони об'єктів. Крім того, вони також охороняли мости, несли службу на блокпостах, виконували невластиві для цього підрозділу функції. Але ми розуміли, що хтось повинен і це робити, бо ті ж нацгвардійці, які цим мали займатися, взагалі займалися обороною Харкова та області.

По багатьох закладах ТЦК — Ізюмському, Куп'янському, Шевченківському, Новобаварському у м. Харкові — були ворожі «прильоти» авіабомб, ракет тощо. У Куп'янську було насправді не одне влучання. Приміщення стали непридатними до роботи. Під обстрілами були військкомати в Богодухові, Золочеві, Чугуєві та інші.

Пам'ятаю як в червні близько опівночі в Шевченківський військкомат Харкова «прилетіло», слава Богу обійшлось без втрат особового складу. Відтоді ми намагалися взагалі у військкоматах на ніч нікого не залишати, зачиняли. Працювали тільки вдень, і кожен військкомат мав запасну точку, ми постійно змінювали дислокацію. Керівники підприємств, установ йшли нам на зустріч, давали можливість працювати, щоб у самому місті проводити мобілізацію. Дуже в цьому нам допомогли військово-цивільні адміністрації усіх районів, та області, місцеві органи влади всіх рівнів, за що їм особисто дякую.

* * *

Сьогодні сектор функцій та послуг у ТЦК розширяється. Роботи тут вистачає: мобілізація, призов на контрактну службу, облік військовозобов'язаних та призовників, а також облік загиблих, зниклих безвісти, соціальний захист, виплати родинам загиблих та багато іншого. Можливо, після завершення війни на ТЦК ляже відповідальність за

реабілітацію військових, лікування. До того ж військовий облік навіть після війни залишиться.

Харків завжди буде в особливому становищі через близькість до кордону. Я переконаний, що на території росії треба створити буферну зону, сіру зону, щоб вони розуміли, що наше озброєння дістає, не говорячи про західне і що немає чого нас чіпати. Ми ж розуміємо, що балістичних ракет, комплексів С-300 в росіян безліч і вони знайшли їм застосування — бити по Харкову. Також ми розуміємо, що збити ракету з комплексу С-300 практично нереально, тому треба знищувати сам комплекс С-300, а відповідно нам необхідна сіра зона на території рф, щоб наше місто не потерпало.

Але потім в нас буде перемога. Гадаю, люди плакатимуть, а потім радітимуть. Я точно спершу плакатиму, як настане день довгоочікуваної Перемоги.

Слава Україні, Слава Героям, вічна пам'ять усім загиблим.

Сергій БИСТРОВ

волонтер, військовий

Пам'ятаю історію з дитинства. Після першого класу я вперше поїхав у дитячий табір до Жданова — так тоді називався Маріуполь — і коли повернувся через кілька тижнів до Харкова, сів у метро, відчув надзвичайну радість. Харків для мене — щось таке, без чого я точно не зміг би жити. Багато разів у різних суперечках, наприклад, з можновладцями, я доводив, що Харків значно яскравіший, крутіший за інші міста. Тут відчувається життя. Для мене й Україна починається з мого міста, з моїх дітей.

У 2014 році в мене не було такого відчуття ані до країни, ані до прапора, але я точно мав розуміння, що не хочу, щоб Харків повторив долю Донбасу.

Під час Майдану 2004 року я однозначно був за Ющенка, однозначно був на боці «помаранчевих». Віктор Ющенко

© С. Бистров, 2024

сказав: «Я не хочу, щоб наша країна була ні з Заходом, ні з росією, у нас унікальне геополітичне розташування, у нас велика, багата країна, і я хочу, щоб наша країна була суб'єктом, а не шукала, де краще і де солодше». Ці слова лягли мені в голову і на серце. Це справді те, чого хотів би і я.

Але з приходом до влади Януковича у багатьох опустилися руки. Я перестав бачити перспективи в цій країні. У день виборів я зідзвонився з подругою з Києва, ми поговорили і дійшли висновку, що в обох є відчуття, ніби нас згвалтували.

Янукович — навіть не васал, чиста маріонетка. Росіяни ніколи не розглядали його як дієздатного і завжди були впевнені, що він зробить усе, що їм треба. Був навіть момент, коли Янукович літав в Сочі до путіна, а потім ніби-то вийшов з тремтячими руками, я подумав, що його там добряче налякали. Напевно йому пояснили тоді, хто він і кого мусить слухати, і хто йому говоритиме, що та як вирішувати. До того ж я зовсім не був упевнений в тому, що він підпише асоціацію з ЄС, хоча спершу все ніби до того йшло. А коли почався Євромайдан, я спостерігав за цим з першого дня, однозначно підтримував протестувальників. Хоча, 1 грудня, коли на Банковій били ланцюгами військових внутрішніх військ, мені це видавалося вакханалією. Так не можна робити — так я думав тоді. Хоча зараз розумію, що тільки так і треба, бо треба будо якимось перемогти.

Для мене особисто росія завжди була нецікавою. Ніколи не розумів, як з освіченої нації можна зробити те, що з ними сталося — маса і бидло, яке не розуміє і не хоче розбиратися. Натомість ми, знаходячись десять років в таких подіях, відчуваючи все на собі, ніби виховали в собі розуміння технологій керування масами та відчуття інформаційної

гігієни. У нас навіть в пересічних людей більший рівень інфогігієни, ніж в цілій росії.

* * *

Для багатьох харків'ян у 2014 році стало шоком, коли сутички почалися в місті. Для мене було шоком, коли я побачив Стрелкова і Моторолу в Харкові⁴. У мене навіть фото є цих двох у Харкові. Тоді я чітко усвідомив, чим це все може скінчитися. Дуже тяжко читати, що тоді в місто навмисно завозилися молодики з російського Белгорода на машинах Геннадія Адольфовича. Потім Кернес напевно усвідомив, що не можна так розхитувати ситуацію в Харкові, що в нього ж в цьому місті крутяться гроші. Мені видається, без його чіткої позиції точно невідомо як би все тоді скінчилося.

Події розгорталися дуже швидко. Я до них долучився тоді, коли хлопці, яких я тренував, пішли воювати. Якось поїхав до них допомагати і мене дуже смикало — як можна жити нормальне життя, коли навколо розгортаються такі події.

А в армію я потрапив «по блату». Був знятий з військового обліку і, коли прийшов до військкомату, сказав, що хочу воювати, з мене почали сміятися. Почали шукати мою справу, а її немає. Писав обласному військкому, коли зрозумів, що через військкомат у мене не виходить. А потім отримав пропозицію піти у напівпартизанський загін. Ніхто не обіцяв нам легалізацію, не треба було жодних документів. Мені дали тимчасовий військовий квиток. Ми сформували підрозділ з тридцяти людей — це саме ті люди, які пішли

⁴ Стрелков та Моторола — російські терористи. Стрелков говорив, що саме він «натиснув спусковий гачок цієї війни», Моторола командував батальйоном сепаратистів та росіян.

на Савур-Могилу. А перші п'ятеро, і я в тому числі, виїхали в Краматорськ, щоб прийняти інших.

Саме у Краматорську я познайомився з Максимом Музикою та Темуром Юлдашевим. З ними разом полетіли на Савур-Могилу, коли Ігор Гордійчук⁵ сказав, що туди потрібні добровольці. Наші військові мали таку саму підготовку, як і росіяни, проте, унікальність «Сумрака» була в тому, що він брав участь у миротворчих місіях, і його відношення до людей відрізнялося від того, яке було в інших комбригів.

Під час штурму Савур-Могилы я отримав поранення. А мої хлопці згодом опинилися в Іловайську.

На Савур-Могилі я познайомився з хлопцями з Правого сектора, побачив інший рівень людей. Вони робили щось неможливе, чого не могли зробити ЗСУ. На той момент військові не були готові вбивати ворога. А ці їхали забирати хлопців з пекла, куди відмовлялися їхати інші, або палили «зеленку» вогнеметом, який являв собою конструкцію двох труб, наповнених бензином.

Я вважав, що Правий сектор не має бути якимось подразником для харків'ян. Пишаюся тим, що Правий сектор не став якимось бандитським формуванням. Мені здавалося, ми можемо виступати каталізатором всіх питань, які не вирішує влада. Ми можемо показувати ці проблеми, щоб вона їх вирішувала.

* * *

У грудні 2021 року я займався бізнесом — завод з виготовлення металоконструкцій. Дуже уважно слідкував за подіями в країні, розумів, що на мені відповідальність за рідних. Налаштовував себе готуватися навіть до найгіршого.

⁵ Позивний «Сумрак», командував операцією із взяття під контроль стратегічної висоти Савур-Могила.

ЗМІСТ

Володимир Арап

начальник Харківського обласного ТЦК у 2021—2023 рр. 3

Сергій Бистров

волонтер, військовий 13

Сергій Болвінов

начальник Слідчого управління ГУНП
в. Харківській області 20

Олександр Волобуєв

Начальник ГУ ДСНС України у Харківській області
у 2015—2023 рр. 35

Сергій Гузченко

полковник, начальник кафедри тактики та загальновійськових
дисциплін Харківського національного університету
Повітряних сил імені Івана Кожедуба,
керівник оборони міста Харкова в лютому-квітні 2022 48

Тетяна Єгорова-Луценко

голова Харківської обласної ради, президент
Української асоціації районних та обласних рад 59

Сергій Жадан	
поет, письменник, волонтер, військовий	69
 Віктор Забашта	
директор Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф Харківської облради	90
 Тетяна Кагановська	
правознавиця, докторка юридичних наук, професорка, ректорка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна	100
 Костянтин Немічев	
голова харківського обласного осередку політичної партії «Національний корпус». Засновник спецпідрозділу «KRAKEN». Офіцер ГУР МО	107
 Борис Рябуха	
полковник ЗСУ	120
 Юрій Сапронов	
український підприємець, волонтер	130
 Олег Синегубов	
голова Харківської обласної державної адміністрації та Харківської обласної військової адміністрації	144
 Олексій Сініцин	
волонтер	154

Олександр Скакун перший заступник голови ХОВА у 2022—2023 рр.	160
Юрій Ступаренко директор з персоналу та адміністративно-соціальних питань ДП «Завод ім. В.О. Малишева»	172
Ігор Терехов міський голова Харкова	180
Володимир Тимошко начальник ГУНП в Харківській області у 2022—2024 рр.	190
Олександр Фільчаков керівник Харківської обласної прокуратури у 2019—2024 рр.	203
Ігор Черняк юрист, депутат Харківської міської ради, військовий	214